

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Clypevs Theologiæ Thomisticæ

Continens Tractatus de attributis, de visione Beatifica, de scientia Dei, ac
de ejus voluntate, & Providentia

Gonet, Jean-Baptiste

Parisiis, 1669

§. I. Proponitur status difficultatis,

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77232](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77232)

eriale intellectus creati, & proximus virtutis charitatis. Tertiò potest dari aliquod objectum, quod non sit ita primarium, sicut per se specificativum, nec ita secundarium, sicut merè materiale, sed medio modo se habens inter hæc: ita ut non quidem per se primò inspiciatur, sicut specificativum, sed ratione alterius, quod tamen non sit distinctum & extrinsecum, sed intrinsecè in eo imbibitum, & inclusum. Sic sonus ut acutus, non percipitur per se primò ab auditu, sed quodammodo secundariò, ut est aliquid identificatum cum sono, qui est ratio per se inspecta ab auditu. Et hoc medio modo se habent relationes & attributa respectu intellectus divinæ: sunt enim intelligibilia per essentiam, ut in ipsis intimè & transcendentaliter imbibitam: quare licet illa non pertineant ad objectum formale & primarium divinæ intellectus, sunt tamen quidam veluti modi intrinseci objecti formalis & primarij, qui necessariò debent attingi ab ipsa, ut est comprehensiva & intuitiva.

*****

DISPUTATIO III.

DE ATTRIBUTIS DIVINIS in communi.

CONSIDERATA naturâ & quidditate Dei, consequens est ut ejus proprietates & affectiones, quæ, *Attributa divina*, à Theologis appellantur, contemplerur, & prius de illis in communi, postea in particulari differamus.

ARTICVLVS I.

Quid & quotuplex sit attributum divinum?

I. **D**ico primò: Attributum rectè definitur, ratio seu forma quædam absoluta, in specie atoma constituta, formaliter & necessariò in Deo existens, quæ ex modo nostro concipiendi, ad essentiam divinam, per modum veluti passionis, & proprietatis ejus, consequitur. Ita communiter docent Theologi, ex Damasceno libro 1. de Fide, cap. 12.

Explicatur hæc definitio. Primò dicitur, quòd attributum debet esse forma quædam absoluta, ut per hoc distinguatur à relationibus divinis, quæ rationem attributi non habent, cum non sint tribus personis communes, sicut debet esse attributum, quod est quædam essentia divinæ proprietatis. Secundò dicitur, quod debet esse in specie atoma constitutum, ut per hoc distinguatur à rationibus inadequatis attributorum, quæ propriè attributum non sunt. Additur quòd debet in Deo formaliter existere, ut per hoc differat, tum à perfectionibus secundum quid creaturarum, quæ non sunt formaliter, sed tantum eminenter in Deo; tum à quibusdam denominationibus intrinsecis, quibus Deus extrinsecè denominatur creator, gubernator, prouisor, &c. Dicitur etiam, illud esse necessariò in Deo existens, ut per hoc ab actibus liberis distinguatur. Tandem additur, quod debet ad essentiam divinam, per modum proprietatis consequi, quia divina attributa ad constitutum naturæ & quidditatis divinæ non pertinent, ut constat ex præcedenti disputatione, sed eam veluti modificant, & ad aliam lineam trahunt, & tanquam proprietates

A ad eam virtualiter consequuntur.

Dico secundò: Divina attributa esse virtualiter & eminenter plura.

Probatur primò: Nam Sapientiæ 7. Spiritus Divina Sapientiæ dicitur *Unicus & multiplex*: unicus propter summam ejus simplicitatem, multiplex vero ob virtuales distinctionem, & pluralitatem eorum quæ in eo sunt, ut exponit D. Augustinus Epist. 102. *Legitur* (inquit) *Spiritus Sapientiæ multiplex, sed rectè dicitur etiam simplex: multiplex enim, quoniam multa sunt quæ habet, simplex autem quoniam non aliud quàm quod habet, est.* Hæc est etiam ratio cur Hebræi attributa divina vocant *ספירות* *Sephiroth*, teste Rabbi Moyse in commentarijs suis ad cap. 1. libri *Ietsira*: *Abraham* (inquit) *Pater noster vocavit attributa Sephiroth, quæ sunt Saphiros, ad significandum, quemadmodum Saphirus omnes colores recipit: sic Deo omnes formas, benedictiones, emanationesque tribui: ita tamen ut hæc omnia summam Dei benedicti unitatem prædicent.*

Probatur secundò: Quamvis attributa divina non sint actu plures res, nec plures rationes formales; sed una omnino simplex (ut ostendemus articulo sequenti) hæc tamè præstat totum quod præstarent plures, si essent actu distincta; ad eum modum quo virtus Solis, quamvis non sit formaliter calor, præstat omnia quæ præstaret calor ipse, seclusis imperfectionibus: Ergo sicut virtus Solis eminenter calor, vel calorem habere dicitur; ita divina attributa, virtualiter & eminenter plura, & distincta dicuntur.

Confirmatur: Pluralitas & multiplicitas sequitur ad distinctionem: Ergo sicut ad distinctionem realem perfectionum quæ sunt in rebus creatis, sequitur realis earum pluralitas; ita & ad virtuales distinctionem divinorum attributorum sequitur virtualis illorum multiplicitas. Hoc præmissis, breviter hîc exponendæ sunt variae divinorum attributorum partitiones, à Theologis assignari solite.

Attributa igitur quædam sunt positiva, ut esse bonum, iustum, sapientem. Quædam negativa, ut esse incorporeum, infinitum, immutabilem, invisibilem, incomprehensibilem, ineffabilem, &c. Item aliqua sunt absoluta, quæ nullum important respectum ad creaturas, ut esse simplicem, unum, perfectum &c. Quædam respectiva, quæ sine ordine ad creaturas intelligi nequeunt; ut omnipotentia, providentia, iustitia, misericordia &c. Præterea quædam sunt quæ pertinent ad substantiam & esse Dei: ut simplicitas, perfectio, bonitas, infinitas, & alia quæ sequenti disputatione exponemus: quædam verò spectant ad operationem, ut intellectus, voluntas, omnipotentia, scientia, amor, iustitia, & misericordia, de quibus tractatu 3. & 4. differemus.

ARTICVLVS II.

An attributa divina, tam ab essentia Dei, quam inter se, formaliter ex natura rei distinguantur?

§. I.

Proponitur status difficultatis:

Suppono primò tanquam certum de fide, divina attributa, nec ab essentia, nec inter se

realiter entitativè differre: id est tanquam plures res & entitates inter se diversas. Quæ suppositio est contra quemdam Gualterum, qui referente Nypho libro 12. Metaph. distinctionem realem entitativam inter divina attributa admisit. Quæ etiam sententia, vel potius error, à quibusdam tribuitur Gilberto Porretano, Episcopo Pictaviensi: tum ex eo quod docuerit, divinas relationes distingui numero ab essentia divina, & esse Deo extrinsecus affixas; ut refert D. Thomas infra quæst. 28. art. 2. Tum etiam quia asseruit, attributa divina non prædicari de Deo in abstracto, sed tantum in concreto; quasi Deus non esset sapientia, sed sapiens; nec iustitia, sed iustus: ex quo colligitur illum admisisse distinctionem realem inter suppositum divinæ naturæ, & ejus attributa; quamvis ipsa attributa non dixerit realiter inter se distingui, ut testatur D. Bernardus serm. 30. in Cantica, & libro 5. de consideratione.

6. Probatur ergo multipliciter hæc suppositio. In primis enim, si divina attributa realiter entitativè à divina essentia distinguerentur, Deus non esset simplex, sed compositus ex essentia & attributis: At hoc repugnat principijs fidei, & definitioni Concilij Lateranensis in cap. *firmiter de summa Trinit.* Ergo &c. Sequela Majoris probatur: Compositio, ut docent Philosophi, est distinctio unio: Ergo si divina attributa essent realiter entitativè à divina essentia distincta, cum non sint ab illa separata, sed illi intimè conjuncta, manifestum est quod realem compositionem cum illa efficerent. Unde D. Bernardus 5. de consideratione: *Nisi omnia unum in Deo, & cum Deo consideres, habebis multiplicem Deum.* Et infra: *Tam non est simplex quod vel uni fuerit obnoxium formæ, quam nec virgo, vel uni cognita viro.*

Secundo, in eodem Concilio Lateranensi negatur in Deo esse quaternitatem, quæ non minus foret, si attributa realiter ab essentia vel inter se distinguerentur, quam si personæ realiter distinguerentur ab illa: ubicumque enim est distinctio, est etiam multiplicitas & pluralitas, in ea ratione in qua est distinctio: imò cum attributa sint longè plura quam quatuor, in Deo non solum esset quaternitas, sed etiam (ut ita dicam) centenitas, ut arguit D. Bernardus loco citato, contra Gilbertum, his verbis: *Multa dicuntur esse in Deo, & quidem sanè, catholicèque, sed multa unum: alioquin si diversa putamus, non quaternitatem habebis, sed centenitatem.*

Tertiò, in Concilio Rhemenfi, sub Eugenio III. contra eundem Gilbertum definitum fuit, Deum non nisi sapientiâ, quæ ipse Deus est, sapientem esse; nec nisi magnitudine, quæ est ipse Deus, magnum esse: quæ definitio stare non potest, si Dei sapientia, aut magnitudo, ab ejus essentia realiter entitativè distinguatur. Unde idem Bernardus in hoc Concilio requisitus, ut ejus propositiones scriberentur; sicut ipse volebat scribi propositiones Gilberti, in quem agebat: *Scribatur (inquit) stylo ferreo, in ungue adamantino, vel sculpatur in slice: quod divina essentia, forma, natura, deitas, bonitas, sapientia, virtus, potentia, magnitudo, verè est Deus.*

Quartò, in Concilio Toletano II. & in Florentino dicitur, in divinis omnia esse unum, ubi non obviat relationis oppositio: Sed inter essentiam & attributa, vel inter ipsa attributa, relationis oppositio non intercedit, ut constat:

Tom. I.

A Ergo illa unum sunt.

Denique, si attributa realiter entitativè à divina essentia distinguerentur, illa non esset actus purus, quia esset perfectibilis per formas à se realiter distinctas, nec infinita, quia in se, nec formaliter, nec identicè, omnes perfectiones simpliciter simplices contineret.

Hoc ergo supposito tanquam de fide certo, & exclusa inter divinam essentiam, & ejus attributa, distinctione reali entitativa; in contrarium vertitur, an saltem inter illa admitti possit distinctio formalis ex natura rei, qualem Scotus & ejus Discipuli, inter genus & differentiam, aliosque gradus metaphysicos admittunt. Quod ut fiat adhuc evidentiùs, & status hujus celeberrimæ quæstionis, quæ inter utriusque Scholæ, Angelicæ, & Subtilis Discipulos versatur, clarè percipiatur.

Suppono secundo: Scotum & ejus Discipulos, præter distinctionem realem entitativam, & modalem, quæ versatur inter res, seu modos, saltem de potentia Dei separabiles, & rationis, quæ oritur ex diversis mentis conceptibus, admittere aliam, quæ unum ex ipsa natura, & essentia sua, & ante omnem mentis operationem non est aliud, nec de conceptu formali alterius; & ita in sensu formali non identificantur, licet in eadem realitate & entitate conveniant: & ideo hanc distinctionem vocant, *formalem ex natura rei*; id est negantem identificationem in sensu formali, ex ipsa propria rei natura & definitione. Quare Scotus in 1. dist. 2. quæst. 1. hanc distinctionem magis non identitatem, quam distinctionem, dicit esse appellandam. Sed quidquid sit de modo loquendi, concedit Scotus illam esse realem, & actualem, & prævenire omnem mentis operationem, ut constabit ex ejus verbis, infra referendis. Quæritur ergo, an talis distinctio inter divinam essentiam, & ejus attributa, & inter ipsa attributa, admittenda sit: ita quod licet in Deo, natura, & attributa, in eadem realitate & entitate conveniant; quidditas tamen & natura unius, ante omnem mentis operationem, non sit quidditas & natura alterius; ac proinde unum non possit de alio in abstracto, sed tantum in concreto prædicari, & Deus possit quidem vocari bonus, iustus, & sapiens: Deitas tamen non possit dici bonitas, iustitia, sapientia &c.

Partem affirmativam tenet Scotus in 1. dist. 3. quæst. 4. §. ad 4. asserens attributa divina, tum inter se, tum ab essentia divina, ex natura rei distingui. Et licet non desint graves Authores, qui eum intelligant, & exponant, de distinctione reali solum fundamentaliter, qualem cæteri Theologi admittunt, & quæ virtualis, seu eminentialis appellari solet: moderni tamen Scotistæ huic interpretationi non acquiescunt, sed distinctionem realem & actualem, ac præcedentem omnem mentis operationem, inter essentiam & attributa, ex sui Doctoris mente defendunt. Et certè ipsemet Doctor subtilis in 1. dist. 3. quæst. 4. ita clarè seipsum explicat, ut de ejus mente, nullus dubitationi relinquatur locus. Ibi enim agens de distinctione, quæ est inter sapientiam & bonitatem in Deo, sic loquitur: *Est ergo ibi distinctio tertia, præcedens intellectum omni modo; & est ista, quod sapientia est in re, ex natura rei, & bonitas est in re, ex natura rei: sapientia autem in re, formaliter non est bonitas in re.* Ex quibus verbis apertè constat, Scotum inter bonitatem & sapientiam divinam, admittere

K ij

distinctionem tertiam, præcedentem intellectum omni modo, ac proinde realem, & actua- lem à parte rei, & non solum virtualem, & funda- mentalem, quæ fiat actualis per intellectum, qualem cæteri Theologi admittunt. Et licet hæc Scoti sententia, à multis gravi censurâ notetur; *Et absurda, vel erronea, & à communi Patrum doctrina penitus aliena* appelletur, ut videri potest apud Tannerum hîc disp. 2. dub. 2. ab his tamen censuris, & verborum aculeis abstinendum putamus; solaque ratione, & argumentorum vi, cum Discipulis Scoti §. sequenti disputandum.

§. II.

Variis rationibus hæc sententia Scoti impugnatur.

9. **D**ico igitur: Divina attributa non distingui inter se, nec ab essentia divina, distinctione formali, seu ex natura rei, quam ponunt Scotus, & ejus Discipuli: Sed absolute dicendum esse, attributa non distingui actuali distinctione, nisi per conceptus nostros; ante illos verò omnimodam unitatem habere, & solum fundamentalem, seu virtualem distinctionem.

Hæc conclusio in primis probari posset, impugnando distinctionem illam formalem, & ex natura rei; ac ostendendo, vel illam esse chimericam & impossibilem, vel non esse actua- lem à parte rei, sed tantum virtualem & fundamentalem, & fieri actua- lem per intellectus operationem. Sed quia hæc ad Philosophiam spectant, ea brevitate causâ prætermittam, & rationibus Theologicis ostendam, quod licet in rebus creatis daretur hæc distinctio, illa tamen repugnaret divinis attributis.

10. Prima ratio sumitur ex puritate & simplicitate divinæ nature, quam hæc distinctio Scotica, non minus lædere ac violare videtur, quam sententia Gualteri, & Gilberti, initio hujus articuli impugnata. Sicut enim si esset distinctio entitativa inter essentiam divinam, & ejus attributa, resultaret ex illis compositio realis entitativa, ut ibidem demonstravimus: ita si distinguantur distinctione reali formali, realis formalis compositio ex illis resultabit.

Confirmatur & magis illustratur hæc ratio. Compositio est distinctio unio: Ergo sicut unio distinctorum, distinctione reali entitativa, est compositio entitativa realis; ita unio distinctorum, distinctione reali formali, est compositio realis formalis.

11. Respondent Scotistæ: Ad compositionem realem necessariò requiri unionem extremorum, distinctione reali entitativa gaudentium; quia extrema compositionis debent inter se comparari per modum potentie & actus: eo autem ipso quòd divina essentia ab attributis non distinguatur entitativè, sed solum formaliter, est omnino infinita, & consequenter comparari nequit ut potentia ad illa; ac proinde ex illorum unione cum divina essentia, resultare nequit compositio etiam formalis.

Verum hæc responsio in primis videtur omnino voluntaria. Nam definitio compositionis est quòd sit unio distinctorum: Ergo vera compositio, solum distinctionem, & unionem extremorum exposcit, nec essentialiter requirit, quòd illa inter se comparentur per modum actus & potentie.

A Secundo, Comparatio per modum potentie & actus, vel requiritur ex conceptu compositionis, abstractis à per se tali, & tali per accidens; aut ex conceptu compositionis talis per se: Neutrum dici potest: Ergo illa non requiritur. Minor quantum ad primam partem est evidens: nam compositum per accidens resultat ex extremitatibus, non comparatis per modum potentie & actus. Probatur verò quantum ad secundam. Compositio per se, differt à compositione per accidens, in eo quod in hac extrema non ununtur per se in tertio, bene autem in illa: Ergo data hæc perfectitate unionis extremorum in tertio, etsi non comparentur ut actus & potentia, resultabit compositio per se.

B Tertio, Ex partibus integralibus resultat compositio integralis, ex subsistentia Verbi & humana natura componitur Christus, ut docent Theologi in Tractu de Incarnatione; & tamen nec una pars integrans, ad aliam; nec subsistentia Verbi, ad humanam naturam, ut actus ad potentiam comparatur: Ergo ad rationem compositionis, comparatio ista necessaria non est.

Quarto, Hoc ipso quòd divina essentia, ponitur ut realiter formaliter ab attributis distincta, hoc ipso ponitur ut formaliter ab illis actuabilis & perfectibilis: Ergo hoc ipso ad illa comparatur ut potentia ad actum, & perfectibile ad perfectivum; unde quamvis hæc comparatio ad veram compositionem esset necessaria, hoc tamen non obstarat, quin esset compositio in Deo.

Denique, cum divina attributa, in sententia Scoti, non faciant unum cum divina essentia, per omnimodam identitatem; & aliunde non possint facere unum cum illa per aggregationem, aliàs Deus non esset unum per se, sed per accidens; & in illo non solum esset quaternitas, sed etiam plusquam centenitas, ut supra dicebamus ex D. Bernardo: solum restat ut faciant unum cum ea per compositionem; nulla enim alia potest esse, aut excogitari unio, vel unitas, quæ ad aliquam ex his tribus non reducatur.

D Secundo principaliter arguitur, & rursus demonstratur hæc sententia Scoti, perfectam Dei simplicitatem violari. Omnimoda simplicitas non minus distinctioni, quam compositioni opponitur: Sed si in Deo esset formalis compositio attributorum cum essentia, ille non esset perfectè simplex: Ergo similiter, si in illo sit formalis distinctio attributorum ab essentia, perfectè simplex non erit. Minor est certa, & conceditur ab Adversariis, qui ideo non admittunt in Deo formalem compositionem, quia cum illa perfecta Dei simplicitas nequit subsistere. Major verò, in qua est difficultas, sic ostenditur. Simplicitas est species unitatis: unitas autem in indistinctione consistit: Ergo omnimoda simplicitas est omnimoda unitas, & omnimoda indistinctio: At indistinctio omnimoda, omnem realem distinctionem excludit, non minus quam omnimoda simplicitas, omnem realem compositionem: Ergo omnimoda simplicitas non minus opponitur distinctioni quam compositioni, & consequenter si cum compositione reali formali subsistere nequeat, nec cum distinctione reali formali poterit stare.

E Respondent Adversarij: Hanc distinctionem non obesse divinæ simplicitati, quia est omnium minima, nec tam distinctio, quam non identitas appellanda est; sive ut alij dicunt (ad dissimulandam magis quam ad sincerè tuendam Scoti sen-